

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE MEHMET AKİF ERSOY

MEHMET AKİF ERSOY IN THE PERIOD OF NATIONAL STRUGGLE

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk KIRMIT

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli üniversitesi Polatlı Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih
Bölümü, kirmit1989@hotmail.com,
ORCID ID: 0000-0003-1219-2647

ÖZET

Milletlerin tarihlerinde, adları altın harflerle yazılan ve adı her daim gurur ve minnetle anılan kişiler vardır. Türk tarihi içerisinde, bunların en başında gelenlerden birisi de Mehmet Akif Ersoy olmuştur. O, İstiklal Marşının yazarı milli ve vatan şairi büyük bir fikir adamıdır. 1873 yılında İstanbul'da doğmuş ve 1935'te de İstanbul'da irtihal eylemiştir. O, Osmanlı'nın son asrını görmüş ve Cumhuriyetin ilk yıllarını yaşamıştır. Sadece edebi yönüyle ortaya çıkmamış, toplumun bütün sorunlarına karşı duyarlı olması nedeniyle de Türk milleti tarafından benimsenmiş ve çok sevilmiştir. Mehmet Akif, karakter olarak da yüksek ahlaka sahip bir şahsiyettir. İnandığı dini ve mili değerleri sonuna kadar savunan, dindar, vatansever, her ne olursa olsun sözünü kimseden esirgemeyen biridir. Akif, 1919-1922 yılları arasında vuku bulan Türk Milli Mücadelesine gerek kalemiyle gerekse de vaazlarıyla destek vererek büyük katkı sağlamıştır. Halkı, Milli Mücadele hareketine katılmaya teşvik etmiştir. Akif, yaşamı ve edebî şahsiyeti ile hem kendi dönemindeki hem de sonrasında birçok kişiyi etkilemiştir. Kendisi hakkında pek çok yazı kaleme alınmış, yaşamı, edebiyata olan katkıları, Türk tarihindeki önemi vb. gibi konularda çeşitli araştırmalar yapılmıştır.

Bu çalışmayla, Mehmet Akif'in Milli Mücadele Döneminde verdiği destek ve gösterdiği faydalar aydınlatılmaya çalışılmıştır. Mehmet Akif Ersoy'un Milli Mücadele Döneminde verdiği destek, çalışmanın kapsam ve sınırlılıkları göz önüne alındığı için detaylı şekilde incelenmemiş ve sadece genel hatlarıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, Şair, İstiklal Marşı, Milli Mücadele Dönemi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti.

41

ABSTRACT

In the histories of nations, there are people whose names are written in gold letters and whose names are always remembered with pride and gratitude. In Turkish history, one of the foremost among them was Mehmet Akif Ersoy. He is the author of the National Anthem, the national and country poet, a great idea man. He was born in Istanbul in 1873 and died in Istanbul in 1935. He saw the last period of the Ottoman Empire and lived the first years of the Republic. It has not only emerged with its literary aspect, but has also been adopted and loved by the Turkish nation because it is sensitive to all the problems of the society. Mehmet Akif is a person with high moral character as well. He is a devout, patriotic person who defends the religious and national values he believes in, and does not spare his word no matter what. Akif, made a great contribution to the Turkish National Struggle that took place between 1919-1922, both with his pen and with his sermons. He encouraged the people to join the National Struggle. Mehmet Akif Ersoy, with his life and literary personality, influenced many people both in his own time and afterwards. Many articles have been written about him, his life, his contributions to literature, his importance in Turkish history, etc. Various studies have been conducted on such topics as.

With this study, the support and benefits of Mehmet Akif during the National Struggle Period were tried to be clarified. The support that Mehmet Akif Ersoy gave during the National Struggle Period was not examined in detail, as the scope and limitations of the study were taken into account, and it was tried to be revealed only in general terms.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, Poet, Turkish National Anthem, National Struggle Period, The Republic of Turkey.

GİRİŞ

Mehmet Akif 1873 yılında doğmuştur. Onun, yetiştiği dönemde artık Osmanlı Devleti yıkılmak üzereydi. Çünkü devlet, yıllarca biri bitip diğeri başlayan savaşlarla yorulmuştu. Balkan Savaşlarını kaybetmiş ve ardından I. Dünya Savaşı'na girmiştir. Bu yıllarda sadece devlet değil halkta bu savaşlardan yorgun, bitkin ve perişan olmuştur. Halk, büyük bir sefalet içindeydi. Artık devleti de halkı da büyük bir ümitsizlik kaplamıştı. İşte tam bu dönemde Mehmet Akif karşımıza çıkmaktadır. O hem I. Dünya Savaşından önce hem de I. Dünya Savaşı sırasında, gerek yazdığı eserlerle gerekse

de yaptığı konuşma ve verdiği vaazlarıyla topluma hep ümit aşılamıştır. Çünkü Mehmet Akif'e göre ümidin bitmesi, toplum için maddi ve manevi olarak ölmek demektir. Bu nedenle Akif, toplumu içine düştüğü yeis hastalığını eleştirirken, bundan nasıl kurtulması gerektiğinin de reçetesini vermiştir. Ayrıca Akif, 1912 ve 1913 Balkan Savaşlarından sonra halkta oluşan olumsuz psikoloji ve yaşanan acıklı manzaraları, bütün gerçekliğiyle görmüştür. Bu dönemde kendisi bile bazen yese kapılmıştır. Tam bu dönemde hem Akif'i hem de toplumu bu ümitsizlikten kurtaran asıl gelişme, I. Dünya Savaşı devam ederken, maddi imkânsızlıklar içinde büyük devletlere karşı kazanılan Çanakkale Zaferi olmuştur. Akif, bu zaferi ruh dünyasında büyük bir dönüm noktası saymıştır. O, Çanakkale Savaşında ki askerler ve halkın direnişini görmüş ve geleceğe daha iyimser bakmıştır (Gülendam, 2009, s.122-123).

Mehmet Akif, Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşında gösterdiği çabayı, Millî Mücadele döneminde de devam ettirmiştir. Akif, Mustafa Kemal Paşa öncülüğünde Anadolu'da gerçekleşmeye başlayan Millî Mücadele hareketini duyduğunda oldukça sevinmiştir. Fakat Millî Mücadele başladıktan sonra 23 Temmuz-7 Ağustos 1919 tarihleri arasında yapılan Erzurum Kongresi sırasında, bazı aydınlarca manda-himaye fikirleri tartışılmıştır. Burada özellikle Türklerin, Amerikan himayesi altına girmesi gerektiği ön plana çıkmıştır. Bu sırada İstanbul basınında yer alan büyük gazetelerde bu meseleyi devamlı gündemde tutarak Amerika ve İngiltere'nin manda ve himayesi altına girilmesi gerektiğini yazmışlardır (Kasalak, 1993, s.125-130). Akif, manda-himaye tartışıldığında henüz İstanbul'da bulunmaktaydı. İstanbul basınının bunu gündemde tutup savunmasına tepki gösterse de özellikle Mustafa Kemal Paşanın yanı başında olan bazı kişilerin ve aydınların Erzurum Kongresi'nde İngiliz ve Amerikan manda-himayesi altında yaşayalım söylemlerini duyduğunda üzülmüştür. Akif, bunu savunanlardan çok böyle bir fikrin Anadolu'da yeni oluşturan millî mukavemeti tehlikeye sokacağından endişe etmekteydi (Semiz, 2000, s.399). O, Türklerin 25 asırdan beri bağımsız yaşadığını, bunun tarihi bir gerçek olduğunu belirterek, Türklerin istiklalsiz asla yaşamayacağını hatta Türk için istiklalsiz bir hayatın düşünilemeyeceğini söylemiştir (Erişirgil, 1956, s.402).

Bu nedenle Akif, 1919 yılında Mustafa Kemal Paşa liderliğinde başlayan Millî Mücadele'ye en baştan itibaren olumlu bakmış ve destek vermiştir. Bilhassa Ankara'ya geçtikten sonra Anadolu'yu gezmiş, toplum nezdinde hem vaazlarıyla hem de yaptığı konuşmalarla ümitsiz olan halkı canlandırmış ve onların Millî Mücadeleye olan desteğini arttırmıştır. Akif, Anadolu da halk tarafından sevgiyle karşılanmış, camilerde verdiği vaazlar katılım büyük olmuş, cami dışına kadar taşmıştır. Akif'in Millî Mücadeleye çok destek sağlayan, biri kendisinin Ankara'ya gelmeden önce Balıkesir Zağnos Paşa Camiinde, öteki ise Ankara'ya geldikten sonra Kastamonu Nasrullah Camiinde verdiği vaaz vardır.

1- Mehmet Akif'in Balıkesir Zağnos Paşa Camiinde Verdiği Vaaz ve Etkileri

Osmanlı Devleti 4 yıl süren I. Dünya Savaşı'nda yenilmiş ve ateşkes isteyerek savaştan ayrılmıştır. 30 Ekim 1918 tarihinde 24 maddeden oluşan Mondros Ateşkes Antlaşmasını imzalamıştır. 1 Ekimden ise devletin diğer toprakları gibi Anadolu'da işgaller başlamıştır. İngilizler ilk Musul'u işgal etmiş ve akabinde ise güneye yönelerek Kilis'i 27 Aralık'ta, Antep'i 1 Ocak'ta ve 31 ise Osmaniye'yi ilhak etmişlerdir. Fransızlar ise Trakya ile Afyon istasyonlarını, Dört Yol, Mersin ve Adana'yı; İtalyanlar da ilk olarak Antalya'yı işgal ederek oradan, Kuşadası, Fethiye, Bodrum ve Marmaris'i işgal etmiş, Konya ve çevresine de birlikler yollamışlardır. Yunan kuvvetleri tarafından ise 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir işgal edilmiştir (Kırmit, 2021, s.147). Mustafa Kemal Paşa, işgaller karşısında harekete geçmiş ve 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a çıkarak, düşmana karşı Millî Mücadele hareketini başlatmıştır. Bu ilk kıvılcım Anadolu'da büyük bir ses getirmiş ve her bölge topraklarını düşman işgalinden kurtarmak bölgesel kuva-yı milliye örgütü oluşturmuştur.

İzmir'in işgal edilmesinden sonra Balıkesir ön plana çıkmış ve önemi eskisinden daha da artmıştır. 1919 Haziran ayının ilk haftası Balıkesir'de kuva-yı milliye örgütü kurulmuştur. Balıkesir, kısa denebilecek bir sürede, kuva-yı milliye'nin karargâh merkezi haline gelmiştir. Burada bir Redd-i İlhak Cemiyeti de oluşturulmuştur. Bu cemiyet, Mustafa Kemal Paşa ile de iletişime geçmiştir.

Redd-i İlhak Cemiyeti'nin Milli Mücadele'nin başarıya ulaşmasında önemli bir rolü vardır. Bütün bunların dışında ise Balıkesir, İzmir'in işgalinden sonra oradan kaçıp buraya gelen aydınların bulunduğu, önemli bir merkez olmuştur (Arıkan, 1999-2003, s.470). Balıkesir'e gelen aydınların en başında bulunanlardan birisi de Mehmet Akif olmuştur. Sebilürreşad mecmuasının sahibi ve aynı zamanda Mehmet Akif'in yakın dostu olan Eşref Edip Bey, Akif'in Balıkesir'e gidişi hakkında bilgi vermektedir. Eşref Edip, Akif'in bu tüm olumsuzluklar içinde asla fütura düşmediğini belirterek, milletin hürriyetsiz kalacağını hatrına bile getirmedir demiştir. Balıkesir/Karasi'de başlamış olan Milli hareketin daha da büyüüp, bütün Anadolu'ya yayılacağına inanmıştı. Akif üzerinde, Karasi'de az sayıda bir insanın vatan için canlarını siper etmesi haberi büyük bir tesir meydana getirmiştir. Akif, Eşref Edip'e hazırlan, oraya gidip destek verelim demiştir. Hatta Akif, Balıkesir Cephesinde başlatılan bu kıvılcımı, büyük bir gaza olarak ifade etmiştir. Akif, o zamanda herkes tarafından bilinen ve sevilen bir kişidir. Mehmet Akif, Balıkesir'in şehrin merkezinde yere alan ve en büyük olan e Zağanos Paşa Camiinde, vaaz vermesi isteklerini kabul etmiştir. Onun vaaz edeceği Cuma günü, Balıkesir halkı Camii doldurmuş, cemaat cami içine sığmayarak dışarıya taşmıştır (Semiz-Akandere, 2002, s.908-909).

Akif, 23 Ocak 1920 Cuma günü vermiş olduğu bu vaazda, herkesin Milli Mücadeleye katılarak destek vermesini istemiştir. Akif'in Balıkesir'e gelmesi ve vaaz vermesi bölgenin önemli gazetelerinde de yer almıştır. Karesi Gazetesi Balıkesir'de, vilayetin resmi gazetesiydi ve haftada bir kez yayımlanmaktaydı. Gazetenin, 26 Ocak 1920 tarihinde yayımlanan sayısında, Mehmet Akif'in Balıkesir'i ziyaret ettiği haber olarak verilmiştir. Kısa olarak yer alan bu haberde, Sebilü r-Reşat muharriri Mehmet Akif Bey ile Sebilü r-Reşat sahibi Eşref Edip Bey'in şehre teşrif ettiği içeriği yer almıştır. Sadece Karesi Gazetesinde değil, aynı günlerde İzmir'e Doğru Gazetesinde de Akif'in ziyaretinden bahsedilmiş ve burada verdiği vaazı detaylı olarak yazmıştır (Avşar, 2010, s.255). Akif'in Zağanos Paşa Camiinde verdiği vaazın detaylı olarak ele alınması elzemdir. Çünkü bu konuşma hem bölge halkı üzerinde büyük tesir meydana getirdiği gibi yurt sathında da duyulmuştur.

Mehmet Akif, tek yönlü bir insan değildi. O aynı zamanda kalemi güçlü büyük bir şairdir. Bu nedenle Balıkesir Zağanos Paşa Camiinde vaaza başlamadan önce halkın bütün dikkatini çekmek için “Ey Müslüman” adlı şiir ile başlamıştır (Sarı, 2003, s.179):

Cihan alt üst olurken seyre baktın öyle durdun ya,
Bugün bir serseri, derbedersin kendi yurdunda.
Hayat elbette hakkın... Lakin ettir haykırıp ilhak;
Sağırdır kubbeler, bir ses duyar: davayı istihkak.
Desen bin kere “insanım” o, kanmaz, hem niçin kansın?
Hayır, hürriyetin hakkın masum oldukça insansın?
Bu hürriyet, bu hak bizden bugün ahengi sa'y ister
Nedir üç dört alın, Bir yurdu alnından boşansın ter...

adlı şiiri okumuştur. Akif, bu şiirin sonunda ise: Müslümanların, dünya çalışırken, ilerlerken ve dünyada çeşitli inkılaplar vuku bulurken seyirci sıfatı ile izlediğinden yakınmıştır. Akif, herkesin yaşam hakkı olduğunu belirtmiş ve bu hakkı almak isteyenler karşısında bir köşede ağlayarak merhamet dilenerek bir netice elde edilemeyeceğinin söylemiştir (Sarı, s.179).

Akif, halkın dikkatini üzerine çektikten sonra bu şiirin akabinde, Al-i İmran Suresi'ne ait 100-104. ayetleri okumuştur. Okuduğu bu ayetlerin genel olarak, Allah'ın ipine sarılıp, aranızda ayrılık, girmesine izin verilmemesi anlamına geldiğini de belirtmiştir. Bundan yola çıkarak, içinde bulunduğumuz durumdan ancak hep birlik ve beraberlik içinde olursak çıkabiliriz demiştir. Bu vaazının devamında “*hayat herkesin hakkıdır, evet, Allah'ın bütün yarattıkları yaşama hakkına sahiptir fakat haklı olmak başka var olan hakkı savunmak yine başkadır. Bizde güçlü olabilmek için*

birleşmeli ve öyle mücadele etmeliyiz. Ona göre memleketi kurtarmak ve namert taarruza karşı çıkabilmek için kadın, erkek, çoluk çocuk, ihtiyar herkes topyekûn mücadele etmelidir. Bu her fert için farz-ı ayındır.” Nitekim Akif burada kurtuluş yolunun sadece birlik ve beraberlikten geçtiğini göstermiştir. Akabinde ise niye bu halde bulunduklarının nedeni, ülke içinde bütün herkesin millete ümitsizlik aşılmasına bağlamıştır. Ana babaların, yazarların, hocaların hatta siyasilere bunda payı olduğunu belirtmiştir. Akif, büyüklerin hep, Avrupa ilerledi, biz de kötü gün gördük ama siz daha kötü günler göreceksiniz sözlerini de eleştirmiştir. Onlardan bundan başka bir şey duymadığını da eklemiştir. Akif devamında, onların Yusuf Suresi 87. ayette geçen Allah’tan ümit kesilmemesi gerektiğini, Allah’tan ümit kesenlerin ancak kâfirler olacağı kelamını unuttuklarını belirtmiştir. Hatta Akif, Müslümanın Allah’tan ümit kesmesinin küfür olduğunu söylemiştir. Akif, Müslümanların bu ve benzeri şekilde ayrılık çıkarabilecek söz ve davranıştan kaçınmaları gerektiğini belirtmiştir. Hatta aralarındaki ayrılık sebeplerini ortadan kaldırırlarsa hem dinlerinin hem de vatanlarını kurtarabileceklerinin söylemiştir. Akif, bütün bunlardan yola çıkarak İstanbul’da bulunan Şeyhülislamın, kuva-yı milliye’cilere dair vermiş olduğu fetvanın ve onları suçlayanların yaptıkları propagandanın doğru olmadığını vurgulamıştır. Sonra ise *“Bu hareketin, bu hizmetin sadece din ve vatan savunmasına yönelik olduğu, dost ve düşman tarafından anlaşılmalıdır. Yani bu mücadelenin herhangi bir çıkar için yapılmadığını, en yakınımızdaki ile en uzaktaki dahi bilmelidir. Bu görünüm sarsacak en ufak söz ve davranış hoş karşılanmamalıdır. Çünkü hepimizin amacı bir ve bellidir. Amacı, hedefinden saptıracak bir girişim, -Allah korusun birliğimizi zedeleyebilir. Hepimizin bir vatan borcu, bir dini borcumuz vardır ki, onu ifa etme hususunda ufacık bir ihmal bile caiz değildir. Bu konuda hiçbirimiz köşemize çekilip seyirci kalamayız. Çünkü düşman kapıya dayanmış ve namusumuzu çiğnemek istiyor. Bu namert saldırıya karşı koymak, kadın erkek, çoluk-çocuk, genç-ihtiyar her fert için farz-ı ayin olduğu, bir an için bile unutulmamalıdır. Bugün herkes varını yoğunu ortaya koymak zorundadır. Allah’ın yüce olan ismini yüceltmek için Karesi’nin (Balıkesir) kahraman evlatları, vaktiyle ne büyük kahramanlık göstermişlerdi, bunu hepimiz biliyoruz. Rumeli’yi baştanbaşa fethedenler hep bu topraklarda yetişen yiğitlerdi. Bugün sizler o kahraman ecdadın torunları olduğunuzu ispatlamalısınız. Anadolu’yu savunmak için, diğer vilayetlere öncülük etme şerefini de siz alımtınız. İnşallah vatanın bağımsızlığı, mutluluk ve refahı, dünyalar durdukça duracaktır.”* diyerek halkı bu şekilde vatani savunmaya çağırmıştır (Oba vd., 2014, s.568-569; Semiz, 403-405; Erişirgil, s.406, 603)).

Akif, böylece, Anadolu’da başlayan milli mücadeleye bütün herkesin katılmasını belirtmiştir. Anadolu’daki bu mücadelenin herhangi bir çıkar için verilmediğini söylemiştir. Düşmanın kapıya kadar dayandığını, sadece vatani değil namusumuzu da çiğnemek istediğine değinmiştir. Bu nedenle kadın-erkek, çoluk-çocuk, ihtiyar demeden herkesin vatan için mücadele etmesinin elzem olduğunu vurgulamıştır. Hatta Akif burada, geçmişe de atıf yaparak halka, Rumeli’yi baştanbaşa fetheden ve bu topraklarda yetişen yiğitlerin torunları olduğunu belirterek, şimdi vatanınızı savunarak onlara layık torunları olduğunuzu ispat edin demiştir.

Akif Zağanos Paşa camiiinde Müslümanların başına gelen bu felaketlerin en büyük nedeni, olarak hem dünya milletleri çalışırken Türk milletinin seyirci kalmasını hem de Türklerin dünya ve din işlerine karşı ilgisizlikleri olarak göstermiştir. Akif, hayatın herkesin hakkı olduğu belirtmiş sadece kendi hakkımızı değil başkalarının da hakkını koruyacak ve savunacak kadar güçlü olmak gerektiğini söylemiştir. Akif, tek çarenin organize hâlde çalışmakla mümkün olacağını, bireysel emeklerin çok bir anlam taşımayacağını belirterek, güç ve amaç birliği yapılsa meselelerin çözüleceğini vurgulamıştır. Ayrıca Müslümanların kavmiyetçilik tuzağına düşmemelerini, gece gündüz çalışıp, birlik ve beraberlikten ayrılmaması gerektiğini hatırlatmıştır. Düşmanın, milletin namus ve şerefini çiğnemek istemesinin karşısında kimsenin seyirci kalmaya hakkı olmadığını vurgulamıştır (Yıldırım, 2007, s. 320-333). Akif, vaazında büyükleri de sitemle eleştirmiştir. Çünkü büyüklerin hep karamsar olduğunu ve bizi de kendiler gibi ümitsiz olarak yetiştirdiklerini söylemiştir. Akif, onların bize *“sakın azminize fütur getirmeyiniz!”* dememeleri gerekirdi fakat demediler diyerek, bundan yakındığı görülmektedir (Sarı, s.188).

Akif, dindar bir insandır. Ona göre ümitsiz olmanın başka nedeni de Müslümanların imanının zayıf olmasından kaynaklanmaktaydı. Akif, imanı tam olan bir insanın, hiçbir zaman ümitsizliğe düşmeyeceğini belirtir (Gülendam, s.126). Mehmet Akif, Milli Mücadele için halkı uyandırmak, onların en hassas olduğu noktalara temas eder. Türkler Müslüman olduğu için, inanç temalı konuşmalar yapmıştır. Okuduğu beyitlerde verdiği vaazlarda ümitsizliğe düşmenin ne kadar kötü olduğunu söyleyen ayet ve hadisleri okumuş, bunların mealini de vererek ümitsizliğe düşen Müslüman'ın dinden imandan çıkacağını söylemiştir. Bunun dışında Akif, Türk toplumunu, tarihine ve atalarına ne kadar bağlı olduğunu biliyordu. Bu nedenle inanç konusuyla beraber, geçmişi de vurgulayarak halka bu yönden yaklaştığı söylenebilir (Sarı, s.183).

Mehmet Akif sadece Zağanos Paşa camiinde verdiği vaazda değil hayatı boyunca da yeis ve ümitsizlik kelimelerine karşı çıkmıştır. Onun yazdığı pek çok nazım ve nesirlerinde de yeis ve ümitsizlik kelimeleri sıkça geçmektedir. Akif, bu kelimelerin üzerinde ayrıca da durmuş ve “Ye’is Yok” adlı bir şiir de kaleme almıştır. Bu şiirinin sonunda karamsarlık yenilmiş ve ümit ondan daha üstün gelmiştir (Sarı, s.173). Akif zaten yaptığı konuşmalarda da halkın motivasyonu yükseltmiş, Müslümanların asla ye’s’e kapılıp, ümitsizliğe düşmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Sözlerini desteklemek için Kuran’dan ve hadislerden sıkça örnek göstermiştir.

Akif, kürsüde neredeyse bir saate yakın halka vaaz etmiştir. Akif’in söylediği sözlerin, halk üzerinde büyük tesirler oluşturmuştur. Hatta Akif kürsüden iner inmez, herkes onun elini öpmek için etrafını sarmıştır. Akif, Balıkesir’de kuva-yı milliye harekâtını yöneten kişilerle de görüşmüştür. Orada, bu hareketin oluşturulmasında büyük emeği olan, arkadaşı Balıkesirli Hasan Basri (Çantay)’ın evinde de birkaç gün misafir olmuş ve İstanbul’a dönmüştür (Düzdağ, 1997, s.86). Mehmet Akif’in Zağanos Paşa Camiinde verdiği vaazın halkta büyük bir etki meydana getirdiği ve Milli Mücadeleye katılımı artırdığı yönündeki bilgi İtilaf Devletlerinin dikkatini çekmiştir. İstanbul’u, İtilaf Devletleri 16 Mart 1920 tarihinde işgal etmiştir. Mehmet Akif İstanbul’un işgal edildiği zaman Darülhikme’de çalışmaktaydı. Aynı zamanda halkı düşman karşısında hep birlikte vatani savunmaları gerektiğini öğütleyen haftalık bir dergide çıkarmaktaydı. Bu düşman kuvvetlerinin de gözünden kaçmamış başyazarı olduğu Sebîlürreşad Mecmuası sansür edildiği gibi kendisi de takibe alınmıştır. Fakat o, yaptığı işlerden dolayı bu görevden azledileceğini bekliyordu. Akif, Fatin Efendiye; hem onların atadığı din müessesesinde Başkâtiplik yap, hem de Balıkesir’e gidip vatani işgal eden düşmanlara karşı halkı mücadele etmeye çağır. Bunu kaldıramazlardı demiştir (Arslan, 2014, s. 142). Bazı kişiler, Akif’in Balıkesir’e gitmesini, burada bir vaaz vermesini, onun hayatında yaşadığı en önemli ve en şerefli olay olduğunu belirtmişlerdir (Düzdağ, 1997, s.87). Bu söz her ne kadar iddialı da olsa Akif’in Balıkesir’de meydana getirdiği tesirin ne büyük olduğunun anlaşılması bakımından önemlidir.

Akif, İstanbul işgal edildikten kısa bir süre sonra, bazı kişilerin Anadolu’da ki Milli Mücadele hareketine karşı olumsuz söylemlerine sert bir tepki göstermiştir. Hatta Akif, bu kişilerin Anadolu hareketini İttihatçılık eseri olarak lanse etmeleri karşısında; bunun artık İttihatçılık değil memleket meselesi olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle herkesin, bu mücadeleye el birliği ile destek vermesi gerektiğini söylemiştir (Durmuş, 2014, s.129).

2-Mehmet Akif Ersoy’un Milli Mücadeleye Hareketine Katılmak İçin Ankara’ya Gelişi

İtilaf Devletleri, 16 Mart’ta İstanbul’u işgal ettiği sırada pek çok resmi kurum gibi meclisi de basmışlardır. O sırada mecliste bulunan bazı milletvekillerini tutuklamışlar bazılarını da Malta’ya sürgüne göndermişlerdir. 17 Mart 1920 tarihinde Mustafa Kemal Paşa, Ankara’da bir Meclis-i Müessisan (Kurucu Meclis) açılacağını duyuran bir genelgeyi ordu komutanlarına göndermiştir. Onlara seçim şartlarını bildirmiştir. 23 Nisan 1920 tarihinde, Anadolu’dan seçilen ve İstanbul’dan kaçarak Ankara’ya ulaşan vekillerle meclisin açılması kararlaştırılmıştır (Erdem, 2021, s.1057-1058). Kararlaştırıldığı gibi Ankara’da 23 Nisan 1920 tarihinde Büyük Millet Meclisi açılmıştır (Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 23 Nisan 1920).

Mehmet Akif 23 Nisan 1920’de meclisin açıldığına çok sevinmiştir. Zaten kendisi İstanbul’da baskı altında olduğu için Milli Mücadele lehine çalışmamaktaydı. Akif, artık İstanbul’da kalmanın bir faydası olmayacağını görmüş ve Anadolu’ya geçmeye karar vermiştir. Akif’in İstanbul’dan ayrılıp Ankara’ya gitmesi, Milli Mücadeleye katılma ve destek vermesinde Mustafa Kemal Paşa büyük rol oynamıştır. Çünkü o Heyet-i Temsiliye başkanıydı. Mustafa Kemal Paşa, İstanbul Heyet-i Merkeziye Teşkilatı’nda bulunan Zafer Bey’e 8 Nisan 1920 tarihinde şifreli bir telgraf çekmiştir. Bu telgrafın onuncu ve son maddesiye konuyla alakalıdır. Mustafa Kemal Paşa, Zafer Bey’e; Ankara’da ulemaya ihtiyaç olduğunu belirterek, Ali Bey’le görüşmesini istemiştir. Bunun yanı sıra Hoca Fatih Efendiyle beraber Mehmet Akif Efendinin de süratle Ankaraya gönderilmesi talimatını da vererek, Mehmet Akif’i Milli Mücadelenin merkezi olan Ankara’ya çağırmıştır (Güler,2017, s.162,329-330).

Nihayet Akif, artık işgal altında bulunan İstanbul’da hem düşman kuvvetlerinin hem de İstanbul Hükümetinin takibi altında olduğundan dolayı, burada mücadele edemeyeceğini anlamıştır. Ankara’da Milli Mücadele harekâtına katılmak için, 10 Nisan 1920 tarihinde kimseye haber vermeden, gizli bir şekilde yola çıkmıştır. Akif’in yola çıktığı bir gün sonra İstanbul hükümetinin şeyhülislamı Dürrizade Abdullah tarafından kuva-yı millîye’cileri öldürmeyi caiz gören bir fetva vermiştir. Bu fetva 11 Nisan 1920 günü gazetelerde yayımlanmıştır. Bu fetva Anadolu’da Ankara Hükümetine karşı olanları harekâta geçirmiş ve Düzce’de 13 Nisan’da isyan başlamış ve bu isyan Bolu-Gerede’de yayılmıştır. Oradan ise önce Beypazarı sonra da Nallıhan’a kadar ulaşmıştır. İsyan hareketleri İstanbul-Ankara arası yolda vuku bulmuş, Akif bu tehlikeli yollardan geçerek Ankara’ya ulaşmıştır. O, Büyük Millet Meclisi’nin açılışına yetişmek istiyordu. Fakat yetişememiştir. (Arslan, s.123; Gündüzalp, 2008, s.45,46). Meclisin açılışından 5 gün sonra Akif’in Ankara’ya teşrif etmesini Milli Mücadelenin sesi olan Hâkimiyet-i Milliye gazetesi duyurmuştur. Gazetede, Akif’ten ulvi ve mümtaz İslam şairimiz Mehmet Akif’te Ankara’ya muvasalat eyledi diye bahsedilmiştir (Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 28 Nisan 1920). Ankara, Akif’in Milli Mücadele’ye katılmasıyla çok önemli bir güç elde etmiştir. Hatta Akif’e ‘*Millî Mücadele’nin mânevî lideri*’ sıfatı da verilmiştir (Okay-Düzdağ, 2003, s.434).

Okay, Akif’in Milli Mücadeleye katılmasında iki hedefi amaçladığını belirtir. 1. vatanın düşman işgalinden kurtarılması için, geride ailesini, işini bırakarak, İstanbul’dan Ankara’ya gelmiş ve fiilen Milli Mücadeleye katılmıştır. 2. ise Akif’in bir İslam ideali gerçekleştirmek istemesidir. Bununda yolu Türkiye’nin kurtarılmasından geçmekteydi. Akif, eğer Türkiye kurtulursa büyük İslâm ideali de gerçekleşebilirdi. O, birinci hedefinin gerçekleşmesinden oldukça memnun olmuş fakat ikinci hedefini ise istediği yere getiremediği için müteessir olmuştur (Okay, 2008, s.14).

Böylece artık Akif, Mustafa Kemal Paşa’nın yanında yer almıştır. Akif, meclisin açılışından bir hafta sonra 30 Nisan Cuma günü, Ankara’da meclisin yakınında bulunan Hacı Bayram Camii’nde bir konuşma yapmıştır. Akif, bu camide verdiği ilk vaazıyla halkı cihat etmeye çağırıştır (Düzdağ, 1997, s.80). Bu sırada Ankara’da da Sebilü’r-reşad Mecmuasını da yayınlamaya başlamıştır. Akif, halkın Milli Mücadele’ye destek vermeleri için sırasıyla Anadolu’da bir çok yeri dolaşarak din ve vatan temalı bir çok konuşmalar yapmıştır. Akif, halkı ve askeri cesaretlendirip, cihada katılmalarını sağlamada çok etkin rol üstlenmiştir. Akif’in, canla başla çalışması hem halkın hem de askerlerin gayretini arttırmıştır (Arslan, s.123; Gündüzalp, 2008, s.45,46).

Akif Ankara’ya geldiği zaman, Ankara hükümetinin henüz bir düzenli ordusu yoktu. Her bölgede kuva-yı millîye oluşturulmuş, bunlar hem düşmanla savaşıp hem de çıkan isyanları bastırmak için yoğun çaba sarf etmişlerdir. Bunun ötesinde ise Şeyhülislam Dürr-i Zade Abdullah 11 Nisan 1920’de bir fetva yayınlamıştır. Bu fetvada Mustafa Kemal Paşa’yla birlikte arkadaşları da hain ilan edilmiştir. Halk bu fetva karşısında Ankara’ya destek verip vermemekte tereddüt yaşamıştır. Tam bu günlerde Mehmet Akif Ankara’ya gelmiş halkı aydınlatmaya başlamıştır. Sadece Ankara’da değil, İç Anadolu’nun hemen hemen her vilâyetine giderek konuşmalar yapmıştır. Ayrıca Akif, düşman tarafından da hiç işgale uğramamış yerlere de gitmiştir. Önce Eskişehir’e kadar gitmiştir. Eskişehir’den sonra Burdur halkının da davet etmesi üzerine oraya gitmiştir. Akif, burada 1 hafta

kalmış ve sonra iki gün kadar da Sandıklı'ya (Afyon'a bağlı) geçerek, orada bulunmuştur. Akif, Sandıklı'dan sonra Dinar'a geçmiş, 3 gün kalmış ve sonrasında Antalya tarafına gitmiştir (Semiz-Akandere, s.914-916). Ankara Hükümeti, Konya'da yeniden başlayan I. ve II. Bozkır isyanları hakkında, halkı aydınlatmak ve Milli Mücadele aleyhinde ortaya atılan iddiaları çürütmek amacıyla bir İrşat Heyeti kurmuştur. Bunların içinde Mehmet Akif'le birlikte, Antalya Mebusu Hamdullah Suphi Bey, Trabzon Mebusu Ali Şükrü Bey'le Konya Mebusu Refik Bey de vardı. Heyet, 25 Mayıs 1920 tarihinde Konya tarafına hareket etmiştir. Mehmet Akif'in, Konya'da yapmış olduğu çalışmaları hakkında oğlu Emin; babasının Konya'da kuva-yı milliye hareketine katılacak gönüllü sayısını arttırmak için heyecanlı nutuklar söylediğini belirterek, insanların onu huşuyla dinlediğini ve sözlerine hak verdiklerini söylemiştir (Semiz-Akandere, s.917-918).

Bu sırada 30 Haziran 1920'de Yunanlar tarafından Balıkesir ele geçirilmiştir. Yunanlılar Karacabey ve Susurluk istikametine yönelerek, 2 Temmuz'da Karacabey'i de işgal etmişler, Bursa'ya doğru ilerlemeye başlamışlardır. Nitekim Bursa 8 Temmuz 1920 işgal edilmiştir (Hülagü, 2001, s.102-105). Akif, Bursa'nın işgali üzerine "Bülbül" adlı bir şiir yazmıştır. Akif, şiirin altına "*Bu manzume yazılırken Yunan istilâsı altındaki topraklarımıza hususiyle Bursa'ya dair, elim haberler geliyordu; tetkikine de imkân yoktu*" notunu eklemiştir. Akif, burada bülbüle seslenir. Bülbülün feryat etmesini yadırgar çünkü hala eşi, yuvası ve gelecekte beklediği vardır. Özellikle de bülbülün kanatları vasıtasıyla, beğenmediği ortamı terk ederek istediği yere gidebileceğinin hatırlatır. Akif, bülbüle feryat edip matem tutmak onun değil, Türk milletinin hakkı olduğunu söyler. Çünkü Türk milletinin vatanı işgal edilmiştir. Bursa'da medfun bulunan Osmanlı Devletinin kurucusu atası Osman Bey'in türbesinde okunan ezanlar susmuş çan sesleri gelmekteydi (Sınar, 2007, s.345-346). Üstelik Yunan komutanı Osman Gazi'nin kabrine gitmiş ve kabri ayağıyla tekmelemiştir. Komutan, Osman haydi kalk da yurdunu, benim çizmelerimin altında çiğnenmekten kurtar diye hakaret etmiştir. Hatta o gün bu kötü haber duyulduğunda, Meclis kürsüsüne siyah bir bez örtülerek, yas ilan edilmiştir (Yıldırım, s.226-227). Daha önce halka hep ümit aşılayan ve yese kapılmayın diyen Akif'in burada kendisinin de ümitsizliğe düştüğü görülmektedir. Burada onu bir anlık ümitsizliğe düşüren neden Osman Gazi'nin kabrinin tekmelenmesidir. Fakat Akif, kendisini içine düştüğü bu ümitsizlik girdabından çabucak toplar ve Anadolu'daki halkı Milli Mücadele safında birleştirmeye çalışan konuşmalarına devam eder.

3-Mehmet Akif'in Kastamonu'ya Gitmesi ve Nasrullah Camiinde Verdiği Vaaz

Akif, 4 Ekim 1920'de TBMM'ye başvurmuş ve Kastamonu'ya gitmek istediğini belirtmiştir. Meclis zabıtlarına bakıldığında, Akif'in propaganda yapması için Kastamonu'ya gönderilmiş olduğu kayıtlıdır. Meclis, Akif'e 7 Ekim 1920'de 1,5 ay izin vermiştir. Akif, yola koyulmuştur (Semiz-Akandere, s.920-921, 924). Akif, Kastamonu güzergâhına giderken Çankırı'ya da uğramıştır. Çankırı'nın Ulu camiinde 15 Ekim 1920 Cuma günü bir vaaz vermiştir. Mehmet Akif, halka İslam dininde ibadetten daha önce hürriyetin geldiğini belirterek, bağımsız olmadan yapılmış olan bütün ibadetlerin kabul olmayacağını söylemiştir. İstanbul'un işgal altında olduğunu ve orada bulunan halifenin düşmanlar tarafından esir edildiği için artık gerçek halife kabul edilemeyeceğine değinmiştir. Bu nedenle Mustafa Kemal Paşanın düşmanlara karşı mücadele başlatıp, cihat bayrağı açtığını, bütün herkesin onun yanında yer alması gerektiğini vurgulamıştır. Akif, vatandan Yunan ordusunu kovmak için oluşturulmuş olan kuva-yı milliye ordusuna katılın çağrısı yapmıştır. Akif, vaazın sonunda gözyaşları ve hıçkırıklar içinde bir dua yapmış hem kendi ağlamış hem de halkı da ağlatmıştır. Hatta halk namazdan çıkar çıkmaz evlerine koşmuş, cepheye gitmek için her türlü hazırlıklarını tamamlayarak, askerlik şubesine akın etmişlerdir. O gün Çankırılılar, şube önünde büyük bir kuyruk oluşturmuş ve cepheye gönüllü er olarak katılmak için isimlerini yazdırmışlardır (Akyol, 2008, s. 410).

Akif, 19 Ekim 1920 günü Kastamonu'ya ulaşmıştır. Onu, Müdafaa-i Hukuk ve Gençler Mahfeli karşılamıştır. Mehmet Akif, Nasrullah Camii'nde 19 Kasım 1920 Cuma günü, vaaz vermiş ve bu vaazın özeti Sebilü'r-reşad'ın Kastamonu sayısında on bir sayfa olarak yayınlanmıştır. Eşref Edip,

bu vaazın basıldığı Sebilü'r-reşad sayılarının Anadolu'nun bütün illerine gönderildiğinden bahsetmiştir. Vaaz, Kastamonu'da olduğu gibi bütün her yerde büyük bir etki ve heyecan meydana getirmiştir (Semiz-Akandere, s.920-921, 924).

Kastamonu yöneticileri, Akif'in, Kastamonu merkezindeki Nasrullah Camii'nde verdiği vaazın büyük bir etki meydana getirdiğini görmüş ve ondan Kastamonu ilçelerini de dolaşarak, buradaki halka da vaaz vermesini rica etmiştir. Akif, Kastamonu ilçelerini de gezerek, halka vaazlar vermiş ve aydınlatmıştır. Burada iki konuya temas etmiştir. Önce Sevr Antlaşması'na değinmiş sonra ise yese kapılmanın fenalıklarını anlatmıştır. Halka, birlik ve beraberliğini önemini anlatmış "... *Ecdadımız bize kanları, canları bahasına alarak emanet ettikleri, yadigâr bıraktıkları o koca iklimleri, o dünyanın en zengin, en mahsuldar topraklarını vere vere bugün avuç içi kadar yere tıkdık, kaldık. Haydi diyelim ki evvelce düşman önünden perişan bir halde kaçarken arkada sığınabilecek barınabilecek bir ocak yahut bir bucak bulabiliyorduk. Fakat gözünüzü açınız, iyice bilmiş olunuz ki artık dinimizi, imanımızı, ırzımızı, namusumuzu, çoluğumuzu, çocuğumuzu barındırabilmek için arkamızda hiçbir yer kalmamıştır. Şayet düşmanların hilelerine, tezvirlerine, yalanlarına kapılarak birbirimize girmekte birbirimizin kanını içmekte bir müddet daha devam olursak maazallah bu son Müslüman hükümeti de ayaklar altında çiğnenip gidecektir*" demiştir (Semiz-Akandere, s.925).

"Müslümanlar! Sakın 'Millî Hareket' aleyhinde olanların sözlerine kulak asmayınız. Çünkü onlar, halkımızı köle haline getirmek istiyorlar" diye sesleniyordu. "Ey cemaat! Gözünüzü açınız, ibret alınız. Bizim hani senelerden beri kanımızı, iliğimizi kurutan dâhili meseleler yok mu? Yemen meselesi, Şam meselesi, Arnavutluk meselesi gibi birçok meseleler. Bunların hepsi düşman parmağıyla çıkarılmış meselelerdir... Onlar öyle olduğu gibi bugünkü Adapazarı, Düzce, Yozgat, Bozkır, Biga, Gönen, Konya isyanları da hep o mel'un düşmanların işidir. Artık kime hizmet ettiğimizi, kimin hesabına birbirimizin gurtlağına sarıldığımızı anlamak zamanı artık gelmiştir. Allah rızası için olsun aklımızı başımıza toplayalım. Çünkü böyle düşman hesabına çalışarak elimizde kalan şu bir avuç" toprağı da verecek olursak, çekilip gidecek bir karış yerimiz yoktur. Şimdiye kadar düşmana kaptırdığımız koca-koca memleketlerin halkı hiç olmazsa hicret edecek yer bulabilmişlerdi. Neüzübillah biz öyle bir akıbete mahkûm olursak başımızı sokacak bir delik bulamayız" (Arslan s.142-144).

Akif, burada Sevr Antlaşmasını şiddetli şekilde eleştirmiştir. Bu antlaşmanın bir antlaşma değil paçavra olduğunu belirterek, Türkleri mahvetmek için hazırlandığını vurgulamıştır. Bu paçavranın, Anadolu'nu doğusunda geçersizliğini yitirdiğini çünkü burada Kâzım (Karabekir'in) komuta ettiği Türk ordusunun 30 Ekim 1920'de düşmanları yendiğine değinmiştir. Akif, halka şimdi de Anadolu'nun diğer yerlerini işgal eden düşmanlardan temizleyerek, Sevr paçavrasını yırtıp atmanın zamanı olduğuna söylemiştir. Bütün bu konuşmaların tamamı Sebilü'r-reşad Mecmuasında yayımlanmıştır (Arslan s.145). Akif, iki ay kadar Kastamonu'da kalmış ve 25 Aralık 1920 günü Ankara'ya gitmek için yola çıkmıştır. Mustafa Kemal Paşa, Akif'in Anadolu halkı nezdinde hem vaazlarıyla hem de konuşmalarıyla büyük bir etki meydana getirdiğini duymuştur. Mustafa Kemal Paşa, Akif'in, Ankara'ya gelişinin üzerinden az bir zaman geçtikten sonra, onunla Ankara istasyonundaki bir odada bir saat kadar görüşmüştür. Akif'e; Kastamonu'da yaptığı konuşmadan çok memnun olduğunu belirttiikten sonra ona teşekkür etmiş ve Sevr Muahedesi hakkında feci bir idam kararı benzetmesin de ne denli haklı olduğunu söylemiştir. Ayrıca Sebilü'r-reşad gazetesinin de manevî cephenin kuvvetlenmesinde büyük hizmeti olduğunu vurgulamıştır. (Semiz-Akandere, s.926-927).

3- Mehmet Akif Ersoy'un Milli Mücadele'de Zafere Giden Süreçte Diğer Faaliyetleri

Mustafa Kemal Paşa ile Akif'in arası, I. İnönü Savaşı sonrasında yaşanan fikir ayrılıklarından dolayı açılmıştır. İkisi de burada bir anlaşmazlığa düşmüştür. Bu anlaşmazlık Londra'da düzenlenecek olan konferans hakkındaydı. Çünkü İtilaf Devletleri, ikilik çıkarmak için bu

konferansa Ankara'nın yanında İstanbul Hükümeti'ni de çağırmıştır. Fakat bu görüşmelerde tek temsilci Ankara Hükümeti olması gerekirdi. Böyle olduğu Sadrazam Tevfik Paşa'ya da bildirilmiştir. Meseleyi asıl büyüten olay ise 8 Şubat 1921'de ki Meclisi'nin gizli oturumu sırasında gerçekleşmiştir. Burada Tevfik Paşa'ya çekilmesi düşünülen telgrafta ne yazılacağına dair fikir ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Mehmet Akif, İstanbul ile aramızda olan yazışmada, üslubu çok ağır bulduğunu ifade etmiştir. İstanbul ile uzlaşmanın sağlanmasından ve bazı ifadelerin de yumuşatılmasından yanaydı. Mehmet Akif, baştan beri İstanbul'un işgallere göz yumduğunu ve herhangi bir mücadeleye girişmediğini belirterek, Ankara Hükümetinin hem Anadolu, hem de saltanat ve hilafetin düşmandan kurtarılması için çalıştığını vurgulamıştır. Akif, İstanbul'un Büyük Millet Meclisi'nin meşruiyetini onaylamasını ve kendilerine ait olan bütün yetkileri Büyük Millet Meclisi'ne devretmesi gerektiği konusunda telgraf çekilmesinin istemiştir. Mehmet Akif'in bu söylemi hem Mustafa Kemal Paşa hem de diğer bazı milletvekillerince de eleştirilmiştir. Mustafa Kemal Paşa da Akif'i, eleştirmiş ve meclisin zaten meşru olduğunu belirterek, ayrıca meşruiyetini onaylatmak için kimseye gerek duymayacaklarını söylemiştir. Mustafa Kemal Paşa, Akif'e sizin dediğinizi yaparsak heyetteki temsilcilerimizin kıymeti sifra iner demiştir. Mustafa Kemal padişahın işgal altında bulunduğundan esir hükmünde olduğunu ve esir Padişahın, meclis meşruiyetini onaylamasının kabul edilemez olduğunun altını bir kez daha çizmiştir. O, Mehmet Akif'e, hâkimiyet kayıtsız-şartsız milletindir. Padişahı kast ederek, kimse ile pazarlık yapılamayacağını belirtmiştir (T.B.M.M. Gizli Celse Zabıtları, Cilt I (24 Nisan 1336/1920-21 Şubat 1336/1921), Yayına Haz. Mürşit Balabanlılar, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1999; Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıtları Cilt I, İn'ikat 1. Celse: 4 Şubat 1337/1921 Cuma; İn'ikat 3.4. Celseler: 5 Şubat 1337/1921 Cumartesi; İn'ikat 3. Celse: 8 Şubat 1337/1921 Salı; İn'ikat 2. Celse: 12 Şubat 1337/1921 Cumartesi; İn'ikat 3. Celse: 21 Şubat 1337/1921 Pazartesi, s.365-380, 410-415; 144).

Mustafa Kemal önderliğinde Anadolu'da canla başla verilen Milli Mücadelede Yunanlılar beklenildiği kadar başarılı olamamıştır. Bu durum onlara destek veren İtilaf Devletlerinin özellikle de İngiltere'nin canını sıkmıştır. İngilizler Mustafa Kemal Paşa'yı öldürmek için Mustafa Sagir adında bir casus tutmuşlar ve bu kişiyi Ankara'ya göndermişlerdir. Bu casus, Mehmet Akif'le de yakınlaşmış ve hatta İngilizlerle haberleşmek Akif'in Tacettin mahallesinde bulunan evinin adresini kullanmıştır. Akif, bu kişiden ilk başta kuşkulananmamıştır. Fakat Mustafa Sagir'e, Mısır ve Hindistan'dan, buraların yanı sıra İstanbul'dan da defalarca mektup gelmesi karşısında kuşkuya kapılmıştır. Gene mektup geldiği bir gün, ucu yırtılmış bir mektubu dayanamayıp açmıştır. Akif, mektup içinde sadece birkaç satır yazı olduğunu, bunun dışında kâğıtların bomboş olduğunu görmüştür. Diğer bütün mektuplarda da benzer durum olduğunu fark etmiştir. Akif, bütün bu kâğıtlarda ne yazıldığını incelemesi için, arkadaşı olan kimyager Avni Refik Bey'e götürmüştür. Avni Refik Bey, laboratuvar incelemesi sonucunda mektupların görünmez bir mürekkeple, şifreli olarak yazıldığını söylemiştir (Yıldırım, s.208-210). Bu adamın casus olduğu meydana çıkmış ve yakalanmıştır. Ayrıca, 7 Nisan 1921 tarihinde Mustafa Kemal Paşa, İngilizleri kınayan bir bildiri yayınlamış ve kendisini öldürtmek için komplo tertip edip, casus tutmalarından dolayı onları kınamıştır (Sonyel, 1995, s.184). Mehmet Akif'in, bu dikkati sayesinde İngiliz casusu Mustafa Sagir yakalanmıştır. Sagir, casusluk yaptığı için Ankara İstiklal Mahkemesi tarafından yargılanarak, hakkında idam cezası verilmiştir. İngiliz Hükümeti, Ankara ile asılmaması için girişimlerde bulunmuş ve bir sonuç alamamıştır. 24 Mayıs 1921 tarihinde ise idam edilmiştir (Avşar, s.276; Kış, 2009, s.201-202, 207). Böylece büyük bir tehlike ortadan kalkmıştır.

Sakarya Zaferi'nin kazanılmasından sonra artık Yunanlıların, Anadolu'dan tamamen atılması için büyük bir taarruz hazırlıkları başlamıştır. Bu sırada, 24 Temmuz 1922 günü Türkiye Büyük Millet Meclisinin oturumunda, orduyu her yönden güçlendirmek için neler yapılacağı konuşulmuştur. Burada ordunun manevi kuvvetini artırmak için bir takım şeyler yapılması gerektiği de belirtilmiştir. Erzurum Milletvekili Salih Efendi, meclisin 29 Temmuz 1922 günü yapılan oturumunda, Batı Cephesine milletvekillerinden oluşturulacak bir heyet gönderilmesine dair önerge sunmuştur. Bu önergede askere meclisin selamlarını iletme ve onların Kurban Bayramı'nı

kutlaması üzerineydi. Bu kabul edilmiş Ankara Milletvekili olan Ali Fuad Paşa'nın başkanlık yaptığı bir ekip oluşturulmuştur. Mehmet Akif, Karesi Milletvekili Abdülgafur Hoca, ve Kayseri Milletvekili Atıf Bey'lerin cepheye gidip, askerlere moral verip maneviyatlarını arttırmaları istenilmiştir. Heyet, 1-16 Ağustos tarihleri arasında cepheleri dolaşmıştır. Mehmet Akif'in, bu süre zarfında çok etkin rol oynadığı görülmektedir. O, devamlı askerle diyalog kurmuş ve onların inancını arttıran konuşmalar yapmıştır. Akif sadece Büyük Taarruz öncesinde değil Taarruzun kazanılmasından sonrada cesetlerle dolu olan savaş bölgelerini dolaşmıştır. Bunun için Ankara'dan yola çıkarak Bilecik'e kadar gitmiştir. Hatta Yunanlıların Anadolu'dan kaçarken yangın çıkardığı yerlere söndürmek için su bile taşımıştır (Yıldırım, s.255-262). O sadece kalemi ve diliyle değil gücüyle de Milli Mücadelenin en ön saflarında yer alanlardandır.

Akif, Milli Mücadele Döneminde sadece verdiği vaazlarla ve yaptığı konuşmalarla değil, yazdığı şiirlerle de askerlere moral vermiştir. Örneğin, Akif, Ceng Şarkısı'yla, Ordunun Duası isimli şiirlerini Milli Mücadele döneminde yazmış ve bu şekilde askerlere moral vermiştir (Akgün, 2017, s.2404).

Diyebiliriz ki Mehmet Akif, hem iç ve hem de dış alemini birleştirebilmiştir. Böyle olduğu için o, iman heyecanı ile millî duyguları bir araya getirmiştir. Onu ve ortaya çıkardığı bu büyük sanatını abide şahsiyet yapan da budur (Ayverdi, 1976, s.131). Görüldüğü üzere Mehmet Akif, tüm bunları gerçekleştirdiği için Milli Mücadele sırasında halkın destek vermesini sağlayan vaazlar vermesi, onları etkileyen konuşmalar yapması ve aynı zamanda cepheye kadar gidip askerlere manevi moral vermesi de bundan ileri gelmektedir.

Yusuf Akçura, Milli Mücadelenin devam ettiği günlerde Taceddin Dergâhında Mehmet Akif'i ziyarete gelmiştir. O sırada Akçura, Akif'e Milli Mücadelenin kazanılacağına dair olan ümidiniz nasıldır diye sormuştur. Akif ise kendinden beklenildiği gibi, konuşma ve vaazlarında da hep vurguladığı gibi *"ben hiçbir zaman nevmid değilim. İman olduktan sonra muvaffak olacağımıza şüphe yoktur... Biz ne vakit aramızda vahdet gösterir, milleti hak yoluna davet edersek o, derhal mütabeatte kusur etmez, her fedakârlığı ifâya şitab eder"* cevabını vermiştir (Gülendam, s.129).

Akif'le vefat etmeden az bir zaman önce 1 Temmuz 1936 tarihinde bir röportaj yapılmıştır. O, Milli Mücadele Dönemi için; Ya Rabbi, Ankara'da ne heyecanlı günler geçirmiştik. Hele de Bursa'nın işgal edildiği günler ne yaşamıştık. Ya Sakarya'da yaşadığımız günler neydi. Topumuz, silahımız yoktu fakat hiçbir zaman ümidimizi yitirmedik. İmanımızı kaybetmedik. Yaşadığımız o günler de ne kadar samimiydik demiştir (YediGün Dergisi, Mehmet Akif'le Yapılan Son Röportaj, 1 Temmuz 1936, s.141; Çetin, 2003, s.5). Akif bu sözleriyle adeta Milli Mücadele Dönemini özetlemiştir.

Nihayet Milli Mücadele kazanılmış ve Yunanlılar Anadolu'dan atılmıştır. Mustafa Kemal Paşa, 1 Nisan 1923'de yeniden seçim kararı almıştır. Bu II. dönem için Akif'in aday olmadığı görülmektedir. Meclis, 21 Mayıs'ta son toplantısını yapmış ve böylece Akif'in milletvekilliği görevi de sona ermiştir. Mehmet Akif'in, Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra Ankara ile kendi beklentilerinin çok da uyuştugu söylenemez. Ayrıca, eskiden beri arkadaşı ve aynı zamanda Trabzon mebusu da olan Ali Şükrü Bey'in 7 Mart 1923 tarihinde öldürülmesini teessürle karşılamıştır. Bütün bunlar Akif'in artık Ankara'da ikamet etmemesine neden olmuştur. Akif, İstanbul'a dönmüş, kendisi muhalif olmasına rağmen herhangi bir muhalefetin içinde yer almamıştır. Fakat Cumhuriyetin ilanından sonra ortaya çıkan siyasi çekişmeler, milli mücadele ruhuna gölge düşürdüğü için bu duruma çok üzölmüştür. Aynı zamanda bazı gazetelerde aleyhinde yazılar yazılmasına da çok içlerlenmiştir. Hiç birine cevap vermemiş ve inzivaya çekilmiştir. Abbas Hilmi Paşa, Akif'i Mısır'a davet etmiş ve 1923 yılının Ekim ayında Mısır'a gitmiştir. 1926 yılına kadar ara ara Türkiye'ye gelse de bu tarihten sonra, uzun süre Mısır'da kalmıştır. 1936 yılında tekrar İstanbul'a dönmüş ve aynı yıl 27 Aralık gecesi vefat etmiştir (Avşar, s.276-277; Dalar, 2021, s.499).

SONUÇ

Mehmet Akif, kendisinin milletine adayan, milletin zor zamanında yanında olup onların maddi-manevi yardımına koşan bir kişidir. Bunun için, milleti kurtaracak farklı çözümler üretmiştir. O, Balkan ve I. Dünya Savaşında da olduğu gibi, Milli Mücadele Döneminde de Anadolu halkının yanında olmuştur. Onun, verdiği vaazlar ve yapmış olduğu konuşmalar insanlar üzerinde büyük bir tesir meydana getirmiştir. Akif, Milli Mücadele sırasında din ve millet temalı konuşmalar yapmıştır. Özellikle millet ifadesini sıklıkla vurgulamış ve ön plana çıkarmıştır. Akif, milletin Milli Mücadele’yi kazanacağına kalpten inanmıştır. Bu nedenle verdiği vaazlarda bu inancını halka da yansıtmıştır. Bu sayede insanlar Milli Mücadelenin niçin verildiğini öğrenmiş, her şeyleriyle destek vermiştir.

Akif, Anadolu’daki halkı, bilinçlendirmek için Balıkesir, Eskişehir, Burdur, Afyon, Kastamonu, Antalya vb. gibi yerlere gitmiştir. Akif, Türk milletin tarih boyunca Hakk’a tapıldığını belirttiikten sonra milletimizin bunlar için mücadele ettiğini bundan dolayı dünyada yaşayan hiçbir milletin Türkler kadar hürriyete layık olmadığını söylemiştir. Nitekim bunu İstiklal Marşının en son beytinde yer alan “Hakkıdır, Hakk’a tapan milletimdir İstiklal” sözünde görmekteyiz. Görülmüştür ki, Akif’in Milli Mücadele sırasında gösterdiği yoğun gayret sayesinde hem halkın hem de askerlerin maneviyatı yükselmiş ve motivasyonu artmıştır. Tarih, Akif’i Milli Mücadele’de hem manevi hem de fikri olarak mücadele eden çok önemli bir şahsiyet olarak yazmıştır.

KAYNAKÇA

- Akgün, Atıf (2017), “Mehmet Akif Ersoy’un Türk Dünyası Şairlerindeki Tesir Alanına Bir Bakış”, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, Sayı 6/4, 2389-2413.
- Akyol, İbrahim (2008), Mehmet Akif Ersoy’un Milli Mücadele Yıllarında Çankırı’ya Gelişi ve Çankırı Vaazı, 1. Uluslararası Mehmet Akif Sempozyumu, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Arslan, Hasan, (2014), “Mehmet Akif Ersoy’un Şahsiyeti ve Millî Mücadeledeki Rolü”, İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 5(1), 117-150.
- Avşar, B. Zakir, (2010), “Siyasal İletişim Bağlamında Bir Biyografi Çalışması: Mehmet Akif Ersoy”, İletişim: Kuram ve Araştırma Dergisi, Sayı 30.
- Ayverdi, Samiha (1976), “Mehmet Âkif’in Gayesi”, Türk Kültürü ve Medeniyeti (Makaleler) I, A. Ü. Yayınları, Ankara.
- Çetin, Mehmet (2003), İstiklal Marşı ve Mehmet Akif Ersoy, Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Dalar, Tuba, (2021), “Nesirlerinden Hareketle Mehmet Akif Ersoy’un Düşün Dünyası”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 68, 490-502.
- Durmuş, Mithat (2014), Gölgeden Aydınlığa: Bir Bilinç Sağaltımı Olarak Mehmet Âkif Ersoy, Mehmet Akif Ersoy Bilgi Şöleni 6, Mehmet Âkif ve Gölgeleler, Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, Ankara.
- Düzdağ, M. Ertuğrul (1997), Mehmet Akif Ersoy, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Erdem, Ufuk, (2021), “Türkiye Büyük Millet Meclisinin Açılma Süreci ve Meclisin Açılış Günü (23 Nisan 1920)”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 31/2, 1055-1068.
- Erişirgil, M. Emin, (1956), Mehmet Akif İslamcı Bir Şairin Romanı, Güzel İstanbul Matbaası, Ankara.
- Gülendam, Ramazan (2009), “Mehmet Âkif’e Göre Müslümanlardaki Ümitsizlik İletisi”, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 20, 121-134.

Güler, Ali, (2017), Bayraklaşan Akif, Mehmet Akif Ersoy'un Soyu, Ailesi ve Hayatı, Halk Kitabevi, İstanbul.

Gündüzalp, Selim, (2008), Selim Mehmet Akif Ersoy, Zafer Yayınları, İstanbul.

Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 23 Nisan 1920.

Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 28 Nisan 1920.

Hülagü, Orhan, (2021), Milli Mücadele'de Bursa, Emre Yayınları, İstanbul.

Kasalak, Kadir, (1993), Milli Mücadelede Manda ve Himaye Meselesi, Genelkurmay Basımevi, Ankara.

Kırmit, Ömer Faruk, (2021), "Lozan'a giden süreçte Mudanya Ateşkes Antlaşması", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21(1), ss.145-162.

Kış, Salih, (2009), "İşgal İle İstiklal Arasında Anadolu'da Bir İngiliz Casusu: Mustafa Sagir", Tarihin Peşinde, Sayı 1.

Mehmet Akif'le Yapılan Son Röportaj, YediGün Dergisi, 1 Temmuz 1936.

Okay, M. Orhan – Düздаğ, M. Ertuğrul (2003), 'Mehmet Akif Ersoy', TDV İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 28, Ankara, 432-439.

Okay, Orhan (2008). Mehmet Akif'in Karakteri ve Sanatı, Hece Dergisi, Mehmet Akif Özel Sayısı, 8-24.

Sarı, Mehmet, "Mehmet (2003), Âkif Ersoy'un Bir Şiirinde Karamsarlık ve Ümit", Afyon Kocatepe Üniv. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt V, Sayı 2.

Semiz, Yaşar, (2000), "Millî Mücadele ve Mehmet Akif," Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı 7, 2000.

Semiz, Yaşar, - Akandere, Osman, (2002), "Millî Mücadele'de Mehmet Akif (Ersay) Beyin Faaliyetleri", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt 18, Sayı 54, 903-953.

Sınar, Alev, (2007), "Bir Şehrin Edebiyata Yansıyan Acı Hikâyesi: Milli Mücadelede Bursa", U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 8, Sayı 13, 337-361.

Sonyel, Salahi R., (1995), Kurtuluş Savaşı Günlerinde İngiliz İstihbarat Servisinin Türkiye'deki Eylemleri, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

T.B.M.M. Gizli Celse Zabıtları (1999), Cilt I (24 Nisan 1336/1920- 21Şubat 1336/1921), Yayına Haz. Mürşit Balabanlılar, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıtları Cilt I, İn'ikat 1. Celse: 4 Şubat 1337/1921 Cuma; İn'ikat 3.4. Celseler: 5 Şubat 1337/1921 Cumartesi; İn'ikat 3. Celse: 8 Şubat 1337/1921; İn'ikat 2. Celse: 12 Şubat1337/1921 Cumartesi. (; İn'ikat 3. Celse: 21 Şubat 1337/1921 Pazartesi.